

Asia: VN/5966/2019

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle vanhemmuuslaiksi

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Mannerheimin Lastensuojeluliiton lausunto oikeusministeriölle 6.5.2021

Hallituksen esitysluonnos vanhemmuuslaiksi

Lausunnolla olevassa hallituksen esitysluonnoksessa ehdotetaan säädettäväksi vanhemmuuslaki. Kysymyksessä olisi ensisijaisesti äitiys- ja isyyslakien tekninen yhdistäminen. Tämän lisäksi esitysluonnoksessa ehdotetaan tehtäväksi lakien soveltamiskäytännössä ilmenneitä tarpeellisia tarkistuksia ja muutettavaksi hedelmöityshoidoista annettua lakia.

Äitiys- ja isyyslakien yhdistäminen vanhemmuuslaiksi

Mannerheimin Lastensuojeluliitto (MLL) kannattaa äitiys- ja isyyslakien yhdistämistä vanhemmuuslaiksi. Lain soveltaminen helpottuu, kun vanhemmuuden määräytymistä koskevat säännökset on koottu samaan lakiin. Lisäksi yhtenäinen vanhemmuuslaki edistää tasavertaista vanhemmuutta ja erilaisten perhemuotojen huomioon ottamista.

Hallituksen esitysluonnos on laadittu perustuen hallitusohjelman kirjaukseen ja on valmisteltu virkатыnä oikeusministeriössä. Tämän vuoksi vanhemmuuteen liittyviä oikeudellisia kysymyksiä ei ole tarkasteltu niin laajasti kuin olisi ollut mahdollista laajapohjaisessa työryhmässä. Jos valmisteluun olisi asetettu työryhmä, valmistelussa olisi voitu laajemmin huomioida lainsäädännön

uudistustarpeita. Nyt lausunnolla olevassa esitysluonnoksessa esimerkiksi sateenkaariperheiden asema ei juurikaan parane.

Luopuminen 30 päivän peruuttamis- ja kiistämismahdollisuudesta

Esitysluonnoksessa ehdotetaan luovuttavaksi 30 päivän varoajasta, joka liittyy isyyden tai äitiyden tunnustamiseen ennen lapsen syntymää. Mahdollisuutta peruuttaa isyyden tai äitiyden tunnustaminen tai kiistää tunnustajan vanhemmuutta lapsen syntymän jälkeisen 30 päivän varoajan aikana on käytetty erittäin vähän. Varoajasta luopumista perustellaan sillä, että se viivästyttää selvissä tapauksissa tarpeettomasti lapsen toisen vanhemman vahvistamista lapsen syntymän jälkeen.

MLL pitää esitettyä muutosta perusteltuna ja kannatettavana. Vanhemmuuden vahvistamisella on suoria oikeusvaikutuksia muun muassa lapsen huoltajuuteen, nimenantoon ja matkustusasiakirjojen myöntämiseen, joten on lapsen ja vanhempien kannalta tärkeää, että vanhemmuus vahvistetaan mahdollisimman pian lapsen syntymän jälkeen.

Vanhemmuuden vahvistamisen pitää perustua tosiasiallisesti oikeaan ratkaisuun, joten MLL pitää tarpeellisenä, että esitysluonnoksen mukaisesti epäselviä tapauksia varten laajennetaan mahdollisuutta selvittää lapsen vanhemmuus vanhempien pyynnöstä lapsen syntymän jälkeen sekä laajennetaan mahdollisuutta vanhemmuuden kumoamiseksi.

Ennakkotunnustamista koskevien asiakirjojen käsittely

Esitysluonnoksessa ehdotetaan, että ennakkotunnustamista koskevia asiakirjoja ei enää lähetettäisi äitiysneuvolasta lastenvalvojalle, vaan ne voitaisiin lähettää suoraan Digi- ja väestötietovirastolle odottamaan lapsen syntymää ja vanhemmuuden vahvistamista. Vanhemmuutta ei myöskään enää erikseen selvitetäisi selvissä tilanteissa, joissa vanhemmuus on tunnustettu ennen lapsen syntymää äitiysneuvolassa. Näin lastenvalvojen työtä kohdistettaisiin sellaisiin tapauksiin, joissa on aidosti selvittävää. Kuten esitysluonnoksessa todetaan, asiakirjojen siirtäminen kunnan sisällä neuvoloilta lastenvalvojille ei tuo lisäarvoa vanhemmuuden selvittämiseen. Näin ollen siitä luopuminen on perusteltua.

Vanhemmuuden selvittämisen käyttöala ja selvittämisen keskeyttäminen

Esitysluonnoksen mukaan ennakkotunnustamiseen perustuva vanhemmuus voitaisiin selvittää lapsen syntymän jälkeen lastenvalvojan luona vielä kuuden kuukauden ajan vanhemmuuden

vahvistamisen jälkeen, jos vanhemmat yhdessä pyytävät selvittämistä tai yhdessä hyväksyvät sen, että vanhemmuus selvitetään toisen henkilön tunnustettua tai ilmoitettua aikovansa tunnustaa lapsen. Tämä on perusteltu muutos, koska edellä mainitusta 30 päivän varoajasta, joka liittyy isyyden tai äitiyden tunnustamiseen ennen lapsen syntymää, luovutaan lakiuudistuksen myötä.

Vanhemmuuden vahvistaminen oikeudenomistajien suostumuksen perusteella

Esityksessä ehdotetaan, että lapselle voidaan jatkossa vahvistaa kuolleen henkilön oikeudenomistajien suostumuksen perusteella myös toinen äiti. Esitys on perusteltu, sillä se mahdollistaa sen, että selkeä ja riidaton vanhemmuus voitaisiin vahvistaa naisparin lapsen osalta ilman tuomioistuinkäsittelyä selkeissä hedelmöityshoitotilanteissa, vaikka toinen vanhempi menehtyy ennen mahdollisuutta lapsen tunnustamiseen.

Vanhemmuuden vahvistaminen tuomioistuimessa

Esityksessä ehdotetaan selkeytettäväksi lastenvalvojan velvollisuutta nostaa kante lapsen vanhemmuuden vahvistamiseksi, jos lapsen toinen vanhempi ei vapaaehtoisesti tunnusta vanhemmuuttaan. Esitetyt muutokset ovat perusteltuja.

Vanhemmuuden kumoaminen tuomioistuimessa

Isyyden tai äitiyden kumoamiskanteen tekemiseen oikeutettujen henkilöiden henkilöpiiriä ehdotetaan esitysluonnoksessa laajennettavaksi niin, että henkilöllä, joka katsoo olevansa lapsen vanhempi lapsen oikeudellisen vanhemman sijaan, olisi perheyhteyteen tai siihen rinnastettavaan suhteeseen perustuva kanneoikeus myös silloin, kun vanhemmuus on vahvistettu ennen lapsen syntymää annetun tunnustamisen perusteella. Esitetty muutos on perusteltu, sillä sen avulla turvataan myös tosiasiallista perheyhteyttä.

Tilanteessa, jossa isyyden tai äitiyden kumoamiskanne on pantu vireille laissa asetetun kahden vuoden määräajan jälkeen, esitysluonnoksessa ehdotetaan, että kantajalla olisi nykyistä enemmän aikaa sen arvioimiseen, nostaako hän kumoamiskanteen määräajan umpeutumisen jälkeen ilmaantuneiden painavien seikkojen vuoksi vai ei. Voimassa olevan lainsäädännön mukaan hänen edellytetään nostavan kante viipymättä sen jälkeen, kun este kumoamiskanteen nostamiselle on poistunut. Esityksen mukaan kantajalla olisi yksi vuosi aikaa päättää kanteen nostamisesta sen jälkeen, kun syy kanteen nostamiselle on tullut ilmi.

Ehdotettu muutos on perusteltu, sillä siinä on onnistuneesti tasapainotettu vanhemmuuden kumoamissäännösten molemmat tavoitteet eli virheellisten vanhemmuussuhteiden korjaaminen ja sosiaalisen perhe-elämän suojaaminen. Myös Euroopan ihmisoikeussopimuksen tuomioistuinkäytännössä on edellytetty, että kanneaikaan sisältyy joustoa niitä tilanteita varten, joissa henkilöllä ei ole ollut aihetta epäillä vanhemmuuttaan ennen kanneajan umpeutumista.

Hedelmöityshoidot ja naisparien valinnanvapauden laajentaminen

Esitysluonnoksessa ehdotetaan naispareille annettavaksi mahdollisuus valita hedelmöityshoitojen yhteydessä alkion muodostamiseen myös sellaisia siittiöitä, joiden luovuttaja on suostunut isyyden vahvistamiseen. Ehdotus on kannatettava. Kyseessä olisi ennen 1.4.2019 vallinneen mahdollisuuden palauttaminen naisparille. Myös jatkossa tilanteessa, jossa lapselle voidaan vahvistaa isä, lapselle ei voida vahvistaa toista äitiä. Jos siis naisparille syntyy hedelmöityshoitojen tuloksena lapsi, joka on saanut alkunsa sellaisia siittiöitä käyttäen, joiden luovuttaja on suostunut isyyden vahvistamiseen, lapsen toiseksi vanhemmaksi vahvistetaan siittiöiden luovuttaja eikä synnyttäneen naisen kumppani siitä huolimatta, että kumppani on antanut suostumuksensa hedelmöityshoitoon. Näissä tilanteissa lapsen toinen tosiasiallinen äiti ei olisi oikeudellisesti vanhemman asemassa, mistä voi aiheutua ongelmatilanteita esimerkiksi eron jälkeisissä tilanteissa tai lapsen toisen tosiasiallisen äidin kuollessa.

Hallituksen esitysluonnos on valmisteltu virkatyönä oikeusministeriössä, joten periaatteellisesti laajakantoisia uudistuksia ei ole sisällytetty uudistukseen, esimerkiksi sellaista tilannetta, jossa sateenkaariperheen lapselle voitaisiin vahvistaa useampi kuin kaksi vanhempaa. MLL pitää tarpeellisena, että asiaa selvitetään jatkossa laajapohjaisessa työryhmävalmistelussa.

Tiedotus, koulutus ja lain toimeenpanon seuranta

MLL pitää välttämättömänä tuleville vanhemmille annettavaa riittävää tiedottamista vanhemmuuslain sisällöstä. Tämän ja lain oikean soveltamisen varmistamiseksi tarvitaan työntekijöiden riittävää koulutusta uudesta lainsäädännöstä.

MLL korostaa myös lain toimeenpanon seurantaa ja jälkiarvioinnin toteuttamista. Jälkiarvioinnissa on arvioitava lakiuudistukset toteutuneet vaikutukset ja sen perusteella on arvioitava mahdolliset lainsäädännön korjaustarpeet.

livonen Esa
Mannerheimin Lastensuojeluliitto ry